

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-12>

УДК 336.225.6

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ З МЕТОЮ ОПТИМІЗУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

PECULIARITIES OF FORMATION OF TAX PLANNING SYSTEMS FOR ENTERPRISES IN ORDER TO OPTIMIZE CUSTOMS PAYMENTS

Прокіпчук Левко Ігорович

кандидат економічних наук,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3979-3100>

Levko Prokipchuk

Ivan Franko National University of Lviv

У статті розглянуто проблематику формування систем податкового планування підприємств з метою оптимізування митних платежів. Досліджено сутність та переваги даного процесу у довгостроковій перспективі на мікро та макро рівнях. Проаналізовано основні інструменти митно-податкового планування підприємства у розрізі оптимізування митних платежів. Розглянуто способи оптимізування митних платежів. Запропоновано схему податкового планування задля оптимізування митних платежів підприємства. Наведено переваги оптимізування митних платежів на державному рівні у довгостроковій перспективі через підвищення рівнів фінансової стійкості, ліквідності підприємств, покращенні інших індикаторів. Адже це сприятиме їх подальшому розвиванні, розширенні (збільшенні обсягів виробничо-господарської, зовнішньоекономічної діяльності, і, як наслідок, примноження, збільшення нових митних, податкових платежів у майбутньому).

Ключові слова: податки, митні платежі, оподаткування, управління, оптимізування, ефективність, планування.

The purpose of this scientific article is to study the problems of forming tax planning systems for enterprises with a view to optimizing customs payments. The research methods used were analytical. The economic essence of taxes (customs duties) is the manifestation of withdrawal/alienation of a part of the income of enterprises and organizations in favor of the country. This is done to ensure the normal functioning and development of the country. Therefore, it is important for companies to skillfully optimize customs payments (of course, this also applies to other tax payments), which will help minimize the costs (especially in a crisis) associated with their payment. Therefore, the subject matter of this paper is relevant and timely for research. Optimization of the tax (including customs) burden is an urgent task for research, and it occupies a leading position among other tasks of financial management of any enterprise engaged in foreign economic activity (primarily import operations). The article deals with the issues of forming tax planning systems for enterprises with a view to optimizing customs payments. The essence and benefits of this process in the long run at the micro and macro levels are investigated. The author analyzes the main tools of customs and tax planning of an enterprise in the context of optimization of customs payments. A legally permissible, justified reduction of customs payments by an enterprise will improve its financial and economic status as a customs payer. The ways of optimizing customs payments are considered. A tax planning scheme for optimizing customs payments of an enterprise is proposed. The benefits of optimizing customs payments at the state level in the long run through increased levels of financial stability, liquidity of enterprises, and improvement of other indicators are presented. The practical results are that the recommendations facilitate further development and expansion of enterprises (increase in their volumes of production, economic and foreign economic activity, and, as a result, multiplication and increase of new customs and tax payments in the future).

Keywords: taxes, customs payments, taxation, management, optimization, efficiency, planning.

Постановка проблеми. Податок, митний платіж за своїми змістовими наповненнями являються своєрідною «платою» користу-

вання колективними благами, які отримуються від держави шляхом реалізування державними органами фіскальної функції.

Одночасно економічна сутність податків (митних платежів) полягає у прояві вилучення/відчуження частини доходу підприємств і організацій на користь країни. І це відбувається задля забезпечення нормального функціонування та розвитку країни. Саме тому важливим для підприємств є вмiле оптимізування митних платежів (звісно, поширюється і на інші податкові платежі), воно сприятиме мінімуванню витрат (особливо це актуально за кризових умов господарювання, зокрема в умовах війни), пов'язаних із їх сплатою. Тому тематика роботи виступає актуальною і своєчасною для дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналізована нами проблематика є та залишається актуальною для вітчизняних, зарубіжних фахівців. Серед науковців, що досліджують аналізовану нами тематику передусім потрібно відзначити таких як: Абдул Вахаб Н. С. [16], Акіншина О. В. [1], Третьякова Л. І. [1], Аксюков С. М. [2], Баранов С. О. [3], Брехов С. С. [10], Голанд К. [16], Голяш І. Д. [4], Десайі М. [17], Дхармапала Д. [17], Жук О. О. [5], Завербний А. С. [5; 6; 7], Завербний С. А. [6], Залізна Л. В. [5], Ільїн В. [8], Кузьмич С. [8], Кучеркова С. О. [9], Маніна А. С. [11], Матвійчук М. О. [10], Назаренко Г. В. [11], Новосельська Л. [12], Орищин Т. М. [13], Побожій А. С. [15], Романів С. Р. [4], Святаш С. В. [14], Серпенинова Ю. С. [15], Черешнюк О. М. [4] та багатьох інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на зазначені вище дослідження проблематики формування системи податкового планування підприємства задля оптимізування митних платежів, залишаються дещо поза увагою процеси планування саме митних платежів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Цілями даної наукової статті виступають дослідження проблем формування систем податкового планування підприємств для оптимізування митних платежів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Присутній через часом недосконале, мінливе законодавство нерівномірний податковий/митний тиск на платників спонукатиме останніх до пошуку шляхів, методів «ухилення» від сплати податків (в т.ч. й митних платежів), що виступає злочином. Але, запобігати фінансовим труднощам підприємства також є можливим і за допомогою використання повністю законних способів мінімізування/оптимізування податкового навантаження, зокрема його митної складо-

вої (елементу). Оптимізування податкового (включаючи, митного) навантаження виступає актуальним завданням для дослідження, посідає провідне місце серед інших завдань фінансового менеджменту будь-якого підприємства, що займається зовнішньоекономічною діяльністю (передусім імпортними операціями). Дані процеси повинні відбуватися як в контексті управління фінансовими ресурсами (фінансовий менеджмент) так і управління (менеджмент) зовнішньоекономічною, митною діяльністю підприємств тощо.

В умовах конкуренції важливого значення набуває оптимізування витрат, втрат. А за умов зовнішньоекономічної діяльності одним із ключових елементів оптимізування виступають митні платежі (мити, митний збір, акциз). Для їх оптимізування важливо вмiло сформулювати систему управління ними, зокрема і елемент (функцію) планування. Саме податкове, митно-податкове планування є найоптимальнішою фінансовою політикою для будь-якого підприємства, що хоче оптимізувати власні митні платежі. Формування митно-податкового планування має забезпечити підприємству досягнення найнижчого рівня виплат митних платежів. Саме це є найоптимальнішим шляхом провадження фінансово-господарської діяльності в якості платника митних платежів та й інших видів податків. Економія потенційних митних платежів дозволить не лишень оптимізувати належні до сплати митні (інші податкові) платежі, а й підвищувати рівень фінансової стійкості, ліквідності тощо для подальшого розвивання підприємств через їх інвестування. Основними інструментами митно-податкового планування підприємства у розрізі оптимізування митних платежів виступатимуть митні (податкові) пільги, планування, реалізування відповідних форм договірних відносин, цінової політики угод тощо (рис. 1) [10].

Застосовуючи (рис. 1) схему податкового планування підприємства можуть використовувати оптимізування грошових коштів при митному оподаткуванні шляхом переказування грошових коштів у регіон із пільговим рівнем оподаткування, перенесення митно-податкових платежів на наступні періоди (відстрочення митних і інших податкових платежів) [10] тощо.

На рис. 1 (нижній блок схеми) наведено перелік потенційних способів для митно-податкового планування, які можуть використовуватися підприємствами (платниками митних платежів, інших видів податків) [10].

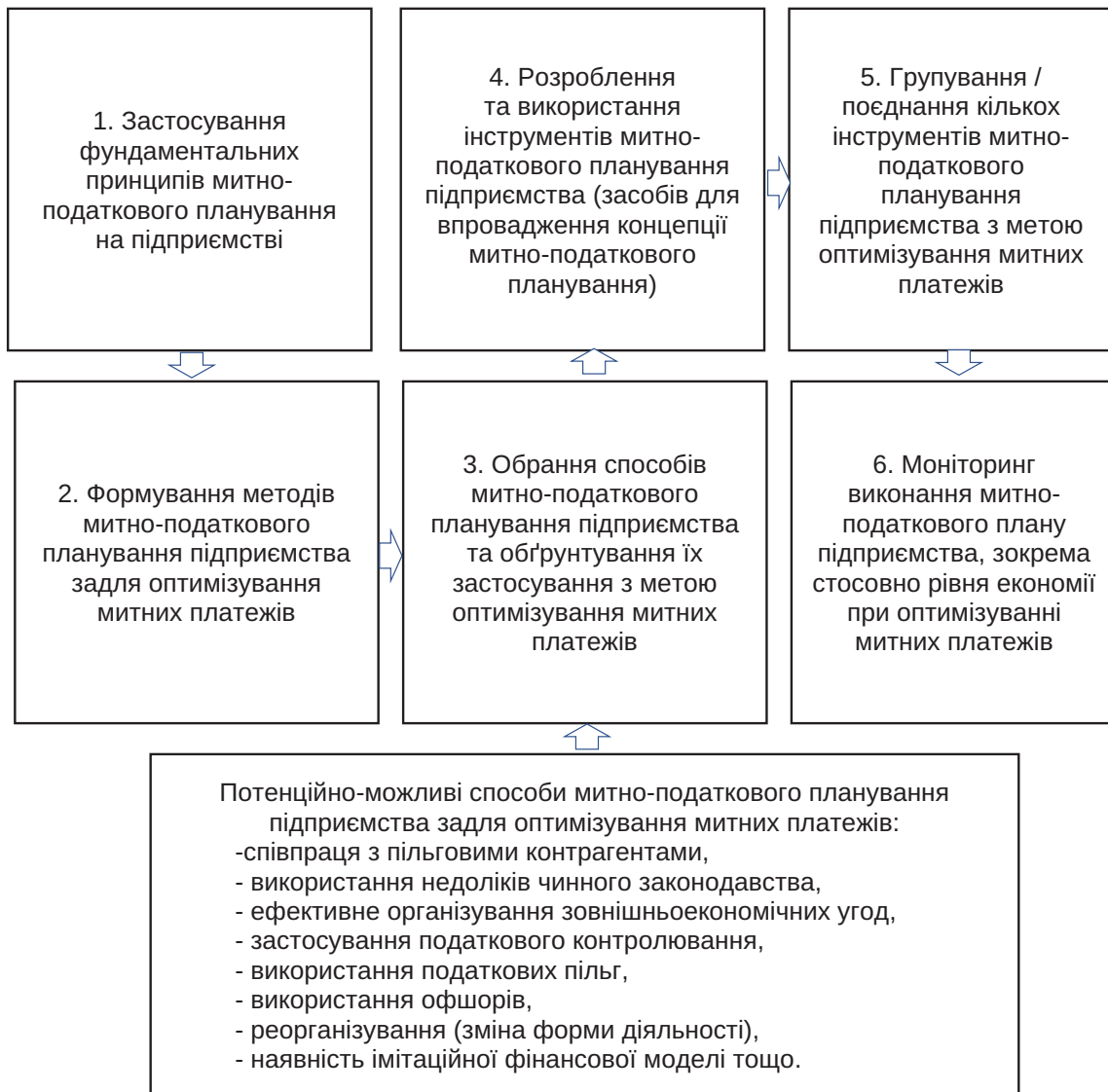

Рис. 1. Пропонована схема податкового планування задля оптимізування митних платежів підприємства

Джерело: побудовано на основі [9; 10; 11]

Він може розширюватися за рахунок додавання нових можливостей у перспективі.

Проте, використання підприємствами наявних недоліків законодавства є найбільш ризикованим і при цьому надто короткочасним. Недоліки у вітчизняному митному, податковому законодавстві, як правило, були спричинені постійними його змінами. При цьому досить часто зазначені дії платників митних платежів, пов'язані із власним використанням недоліків (прогалин) вітчизняного митного, податкового законодавства призводили до конфліктних ситуацій [10], тому дані «можливості» не доцільно використовувати.

Способи оптимізування (рис. 1), як формування на підприємствах імітаційної фінан-

сової моделі, ведення менеджерами звітно-аналітичної митної та податкової діяльності, організування зовнішньоекономічних угод та ефективне митно-податкове контролювання (аудит, в тому числі й пост-митний аудит) мають бути тісно пов'язаними зі збиранням (акумуляванням) інформації, її аналізуванні, побудові/розробленні подальших високоефективних дій, опираючись на досвід, прогнозування, моделювання. Саме завдяки даним процесам вони ставатимуть ефективними знаряддями для досягнення оптимізування витрат підприємств, зокрема і митних (митних платежів) та податкових (податків) [10].

Отже, формування системи ефективного митно-податкового планування перед-

бачатиме застосування підприємствами, що реалізують зовнішньоекономічну діяльність, найкращих методів, інструментів (рис. 1) для кожного окремого періоду (етапу) їх діяльності, окремого виду їх зовнішньоекономічної діяльності, розрахунок митних, інших податкових платежів, розроблення відповідно до обраної їх керівництвом моделі митного і податкового планування тощо.

Для держав будь-яке оптимізування митних платежів, вцілому оподаткування підприємствами виступатиме негативним явищем. Від цієї діяльності саме держава недоотримуватиме «оптимізовані» платежі до бюджету [10].

Однак, законодавчо допустиме, обґрунтоване зменшення підприємством виплат на митні платежів поліпшуватиме його фінансово-господарський стан як платника митних платежів. Це стосуватиметься також й інших податків. Дані процеси є нормальним явищем для цивілізованого ведення бізнесу. Адже держава може бути навіть зацікавленою в оптимізуванні митних платежів, іншого оподаткування. Пояснення цього лежить у площині того, що для вітчизняного підприємства (платника митних платежів, податків) саме у довгостроковій перспективі за нормальних ринкових умов, а не під час війни, зменшення вказаних витрат (за рахунок саме оптимізування митних платежів, інших податків) підвищуватиме рівні його фінансової стійкості, ліквідності тощо, покращуватиме інші індикатори та стани, зможе стати фактором/чинником для подальшого його розвивання, розширення тощо. Відповідно, це сприятиме збільшенню обсягів його вироб-

ничо-господарської, зовнішньоекономічної діяльності, і, як наслідок, примноження, збільшення нових митних, податкових платежів у майбутньому.

Висновки. Податок, митний платіж за своїм змістовим наповненням являються своєрідною «платою» користування колективними благами, які отримуються від держави шляхом реалізування державними органами фіскальної функції. Одночасно економічна сутність податків (митних платежів) полягає у прояві вилучення/відчуження частини доходу підприємств і організацій на користь країни. І це відбувається задля забезпечення нормального функціонування та розвитку країни. Саме тому важливим для підприємств є вміле оптимізування митних платежів (звісно, поширюється і на інші податкові платежі), воно сприятиме мінімізуванню витрат (особливо це актуально за кризових умов господарювання), пов'язаних із їх сплатою. Зрозуміло, що для нашої держави, як і для будь-якої іншої, оптимізування вітчизняними підприємствами митних платежів, оподаткування виступає негативним явищем через недоотримування «оптимізованих» платежів до бюджету.

Але держава стане навіть зацікавленою в оптимізуванні митних платежів у довгостроковій перспективі через підвищення рівнів фінансової стійкості, ліквідності підприємств, покращенні інших індикаторів, що сприятиме їх подальшому розвиванню, розширенню (зокрема, збільшенню обсягів виробничо-господарської, зовнішньоекономічної діяльності, і, як наслідок, примноження, збільшення нових митних, податкових платежів у майбутньому).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акіншина О. В., Третьякова Л. І. Етапи, способи та інструменти податкового планування на підприємстві. *Вісн. Львів. політех. ун-ту*. 2012. URL: <http://ena.lp.edu.ua>
2. Аксюков С. М. Оптимізація податкової системи України на шляху до економічного розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 10. С. 105–110.
3. Баранов С. О. Ухилення від сплати податків як основний чинник тіньової економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 12. С. 102–106.
4. Голяш І. Д., Романів С. Р., Черешнюк О. М. Податкове планування підприємства як засіб запобігання правопорушенням. *Гроші, фінанси та кредит*. 2018. № 18. С. 309–313.
5. Завербний А. С., Залізна Л. В., Жук О. О. Особливості формування методів прийняття рішень вітчизняними підприємствами у зовнішньоекономічній діяльності: інформаційний аспект. *Економіка та суспільство*. 50. 2023. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2400>
6. Завербний А. С., Завербний С. А. Особливості проведення митного пост-аудиту в Україні за євроінтеграційних умов як елементу підвищення рівня економічної безпеки держави. *Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем: матеріали науково-практичної конференції* (м. Кропивницький, 29 листопада 2022 р.). ЦНТУ. 2022. С. 108–111.

7. Завербний А. С. Особливості формування системи управління кібербезпекою підприємств у воєнний період: теоретико-прикладний аспект. *Innovation and Sustainability*. 2024. № 1. С. 13–21.
8. Ільїн В., Кузьмич С. Оптимізація податкового тягаря підприємств: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. Випуск 1. С. 29–37.
9. Кучеркова С.О. Окремі аспекти щодо податкового навантаження. *Гроші, фінанси, кредит*. 2019. № 27. С. 297–301.
10. Матвійчук М. О., Брехов С.С. Оптимізація рівня податкового навантаження на суб'єктів господарювання в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 1 (53). С. 926–929.
11. Назаренко Г.В., Маніна А.С. Аналіз зарубіжного досвіду податкового планування на підприємстві. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 16. С. 758–762.
12. Новосельська Л. Методи оцінювання рівня податкового навантаження на підприємствах. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. № 23 (10). С. 239–244.
13. Орищин Т. М. Оптимізація податкового навантаження підприємства: теоретичний та методичний аспекти. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 58–62.
14. Святаш С.В. Податкове планування та оптимізація оподаткування в контексті максимізації вигод платників податків та держави. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2017. Випуск 2 (50). С. 280–285.
15. Серпенінова Ю.С., Побожій А.С. Податкова оптимізація зовнішньоекономічної діяльності. *Фінансовий простір*. 2021. № 3 (43). С. 116–125.
16. Abdul Wahab N.S., Holland K. Tax planning, corporate governance and equity value. *The British Accounting Review*. 2012. 44(2), 111–124.
17. Desai M., Dharmapala D. Corporate tax avoidance and firm value. *Review of Economics and Statistics*. 2009. 91(3), p. 537–546

REFERENCES:

1. Akinshyna O. V., Tretiakova L. I. (2012). Etapy, sposoby ta instrumenty podatkovoho planuvannya na pidpriemstvi [Stages, methods and tools of tax planning at the enterprise]. *Visn. Lviv. politekh. un-tu*. URL: <http://ena.lp.edu.ua>
2. Aksiukov S. M. (2016). Optymizatsiia podatkovoi systemy Ukrainy na shliakhu do ekonomichnoho rozvytku. [Optimizing Ukraine's tax system on the way to economic development]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. 10. P. 105–110.
3. Baranov S. O. (2016). Ukhylennia vid splaty podatkiv yak osnovnyi chynnyk tinovoi ekonomiky [Tax evasion as the main factor of the shadow economy]. *Investysii: praktyka ta dosvid*. 12. P. 102–106.
4. Holiash I. D., Romaniv S. R., Cheresniuk O. M. (2018). Podatkove planuvannya pidpriemstva yak zasib zapobihannia pravoporushenniam [Tax planning of the enterprise as a means of preventing offenses]. *Hroshi, finansy ta kredyt*. 18. P. 309–313.
5. Zaverbnyi, A. S., Zalizna, L. V., Zhuk, O. O. (2023). Osoblyvosti formuvannya metodiv pryiniattia rishen vitchyznianymy pidpriemstvamy u zovnishnoekonomichnii diialnosti: informatsiinyi aspekt [Peculiarities of formation of methods of decision-making by domestic enterprises in foreign economic activity: information aspect]. *Ekonomika ta suspilstvo*. 50. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2400>
6. Zaverbnyi A. S., Zaverbnyi S. A. (2022). Osoblyvosti provedennia mytnoho post-audytu v Ukraini za yevro-intehratsiinykh umov yak elementu pidvyshchennia rinvnia ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Features of customs post-audit in Ukraine under European integration conditions as an element of increasing the level of economic security of the state]. *Hlobalna bezpeka ta asymetrychnist svitovoho hospodarstva v umovakh nestabilnoho rozvytku ekonomichnykh system: materialy nauково-praktychnoi konferentsii* (m. Kropyvnytskyi, 29 lystopada 2022 r.). TsNTU. P. 108–111.
7. Zaverbnyi A.S. (2024). Osoblyvosti formuvannya systemy upravlinnia kiberbezpekoiu pidpriemstv u voiennyi period: teoretyko-prykladnyi aspekt [Features of the formation of the cybersecurity management system of enterprises in wartime: theoretical and applied aspect]. *Innovation and Sustainability*. № 1. P. 13–21.
8. Ilin V., Kuzmich S. (2020). Optymizatsiia podatkovoho tiaharia pidpriemstv: vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid [Optimization of the tax burden of enterprises: domestic and foreign experience]. *Instytut bukhhalterskoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsii*. 1. P. 29–37.
9. Kucherкова S. O. (2019). Okremi aspekty shchodo podatkovoho navantazhennia [Some aspects of the tax burden]. *Hroshi, finansy, kredyt*. № 27. P. 297–301.

10. Matviichuk M. O., Brekhov S. S. (2018). Optymizatsiia rivnia podatkovoho navantazhennia na subiektiv hospodariuvannia v Ukraini [Optimization of the level of tax burden on business entities in Ukraine]. *Molodyi vchenyi*. 1 (53). P. 926–929.
11. Nazarenko H. V., Manina A. S. (2017). Analiz zarubizhnogo dosvidu podatkovoho planuvannia na pidpriemstvi [Analysis of foreign experience of tax planning at the enterprise]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. 16. P. 758–762.
12. Novoselska L. (2013). Metody otsiniuvannia rivnia podatkovoho navantazhennia na pidpriemstvakh [Methods of assessing the level of tax burden on enterprises]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*. 23 (10). P. 239–244.
13. Oryshchyn T. M. (2019). Optymizatsiia podatkovoho navantazhennia pidpriemstva: teoretychnyi ta metodychnyi aspekty [Optimization of the tax burden of the enterprise: theoretical and methodological aspects]. *Ekonomika ta derzhava*. P. 58–62.
14. Sviatash S. V. (2017). Podatkove planuvannia ta optymizatsiia opodatkuvannia v konteksti maksymizatsii vyhod platnykiv podatkiv ta derzhavy [Tax planning and optimization of taxation in the context of maximizing the benefits of taxpayers and the state]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia Ekonomika*. 2 (50). P. 280–285.
15. Serpeninova Yu. S., Pobozhii A. S. (2021). Podatkova optymizatsiia zovnishnoekonomichnoi diialnosti [Tax optimization of foreign economic activity]. *Finansovyi prostir*. 3 (43). P. 116–125.
16. Abdul Wahab, N. S., Holland, K. (2012). Tax planning, corporate governance and equity value. *The British Accounting Review*, 44(2), P. 111–124.
17. Desai, M., Dharmapala, D. (2009). Corporate tax avoidance and firm value. *Review of Economics and Statistics*. 91(3). P. 537–546.